

בבא בתרא קמה

עניין: עתיר נכסין וכו' מרי חטיא

מהר"ל חידושי אגדות

עתיר נכסים וכו', פי' מי שהוא עושר בנכסים דהיינו קרקעות זהו עתיר פומבי כלומר מגולה עושרו וזהו בעל הגדות שהכל מבינים גדולים וקטנים והוא עשיר אצל הכל. עתיר סלעין עתיר תקוע פי' מי שהוא עשיר במעות ובמטבעות זה עתיר תקוע כלומר עשיר באמת ותקוע בו העושר דכתיב וצרת הכסף בידך וזהו בעל פלפול שזה עשיר בודאי שהמטבע הוא חריף להוציא ולפיכך בעל הפלפול אשר הוא חריף נקרא עתיר במטבע כי הוא יכול לקנות כל אשר ירצה פי' ע"י פלפול שלו, כך יראה. עתיר משח עתיר כמוס פי' כי מי שיש לו פירות שמוכרים במדה או משח הוא שמן, עושר זה נקרא עתיר כמוס שהוא מונח באוצרו הפך המטבע שהיה בידו וזהו בעל שמועות אשר הם אצל האדם טמונות ולפעמים מוציא הדבר לגלוי כשהוא צריך להוראתו. והרי לך שלשה דברים כי בעל הגדות עשרו מגולה אצל הכל ובעל פלפול עשרו תקוע בידו וזהו בודאי עשיר בידו כי מי שיש לו מטבע יכול לשאת ולתת כל שעה וכמו שאמרו זווי דאנשי עבדי ליה ספסרא ולכן קאמר זהו בעל פלפול, ובעל שמועות עתיר בדבר שאין משתמש תמיד רק הוא מונח באוצר כשהיו צריכים לו. ואמר הכל צריכים למרא חטיא ולא אמר הכל צריכים לבעל שמועות כי אפשר שיכול להבין ולהוציא בעל פלפול מעצמו מה שידוע בעל שמועות וא"כ אין בעל הפלפול צריך לבעל השמועות אבל גמרא דהיינו דברים שקבל בקבלה כי החכמים ששמעו מחכמים גדולים נקראו בעלי גמרא והכל צריכים אל זה כי הדברים שהם בקבלה אי אפשר לדעת ע"י פלפול וכן אמרנו בהוריות (י"ד א') רב יוסף סיני וכו'. וע"ז אמרו הכל צריכים למרא חטיא כי רב יוסף נקרא סיני שקבל משניות וברייתות הרבה וזה נקרא והכל צריכים אל זה.

בן יהוידע

דף קמ"ה. עתיר נכסין עתיר פומבי זה בעל אנדרוס. נראה עתיר נכסין שמתחרר בסחורות, ושולח ומביא מעיר לעיר סחורות מרובות שלוקח בהקפה ואינם שלו, וגמלא נראה עשיר מכח רבוי נכסים שנמצאים בידו, ועתיר פומבי, זה שיבוא לו סחורות מכמה מקומות, כדי למכור, והוא לוקח קומסיון, ונקרא זה בלשון לנו פלאסור, וכן לוקח וקונה בשביל אחרים, ונקרא עשיר, אך אין לו משלו, כי אם רק הוא מפירסם בנאמנות, ולכן שולחם ומביאים על ידו, ולא לו השנים דומה בעל הדרכות שדוכס מתורגמן של חכמים, ונקרא צעיר המון העם שהוא חכם גדול מחמת עריבות הדרכה צעיר המון העם, וזהו אין לו משלו, ואינו חכם, כי כדי לדרוש ציבור פשטים אין צריך לזה חכמה גדולה, ועתיר סלעין הוא כמו באר"ק שיש לו מעות משלו וקונה שטרות בפחות ומוכר פוליסה בהקפה, וקונה מלוה על פה והכל עושה במעותיו, ולזה ידמה בעל הפלפול שאם אין לו חכמה משלו, לא יוכל לבדור דברי פלפול וחריפות, כי אין אלו דרכות של פשטים, שיוכל כל אדם לאומרם, וגם זה ידמה לעתיר תקוע שהוא בעל קרקעות וחוברים ושוכרים, שכל אלו משלו הם, ועתיר משח עתיר כמו זה בעל שמועות שיש בידו חבילות חבילות של שמועות שיוכל להשביע בהם רבים, כן זה עתיר משח עתיר כמוס מתיר לרבים שיעורין גדולים ואינו כמנוני שמוכר מעט מעט. וז"ל הכל צריכים למרי חטיא, זה בעל גמרא, כי חטא גי' כ"ב במנין כ"ב לחיות התורה, והגמרא מבארת כל התורה כולה שהיא בנריה ככ"ב לחיות:

באר שבע הוריות יד.

דאמר מר הכל צריכין כו', בבבא בתרא בפרק מי שמת (קמה, ב) אמר עתיר נכסין עתיר פומבי זהו בעל הגדות, עתיר סלעין עתיר תקוע זהו בעל פלפול, עתיר משח עתיר כמוס זהו בעל שמועות הכל צריכין למרי חטיא גמרא כו'. וזהו שאמר הכל כלומר אפילו עתיר סלעין, דהיינו בעל פלפול צריך לבעל שמועות אלמא דסיני עדיף. וטעמא דמילתא דהכל צריכין אפילו עתיר סלעין למרי חטיא, משום דמאי מהני ליה למרי זווי אי לא משכח חטיא למזבן בגווייהו, אבל מרי חטיא לא צריך לכולי עלמא כולי האי, דאי נמי לית ליה זווי למזבן בהו שאר מילי דצריכי ליה מאחר דאית ליה חטיא יכול למחייא בגווייהו. ועוקר הרים דמי לעתיר סלעין דלית ליה חטיא, דאי משכח מאן דמזבן ליה חטיא בזווי תהני ליה זווי ואי לא לא מהני ליה ולא מידי, כלומר דאי משכח מאן דתנא ליה מתניתא ושמעתא מהני ליה חידודיה ופלפוליה, דיכול למידק מנייהו אגב פלפוליה כמה מילי דלא יכלי שאר אנשי למידק, ואי לא משכח מאן דתנא ליה מתניתא ומהדר קמיה שמעתייה מאי מהני ליה פלפוליה

וא"ת דהכא מסיק דסיני עדיף, ואלו בפרק במה מדליקין (שבת לא, א) משמע לכאורה דעוקר הרים עדיף, מדקאמר שם בשעה שמכניסין אדם לדין שואלין אותו פלפלת בחכמה כו', ולא אמר דשואלין אותו אם למדת הרבה דהיינו סיני, וכן מצינו בבבא מציעא פרק הפועלים (פה, ב) דאמר ריש לקיש על רבי חייא רבוננו של עולם לא פלפלת תורה כמותו כו'. וי"ל דהא ודאי מי שמוסר נפשו וכמעט שהוא ממית עצמו לפלפל טובא לכונן הלכות ולתתן הוריות, מקבל שכר טפי ממי שהוא סיני ואינו מוסר נפשו לפלפל טובא, משום דאגרא דשמעתא סברא כדאיתא בברכות (ו, ב), ובכי האי גוונא איירי פלפלת בחכמה, וכן הא דאמר ריש לקיש לא פלפלת בתורה כמותו כו', אבל עוקר הרים דהכא איירי דמשמא זכו ליה שהוא בעל פלפול בלי שהוא מוסר נפשו לפלפל:

אבות דרבי נתן פכ"ט

(ו) איסי ו' יהודה אומר מפני מה ת"ח מותים בלא זמנן לא מפני שגזולין ולא מפני שמתאפין אלא מפני שהן בוין בעצמן. רבי יצחק ו' פנחס אומר¹⁶ כל מי שיש בידו מדרש ואין בידו הלכות לא טעם טעם [של חכמה]. כל מי שיש בידו הלכות ואין בידו מדרש לא טעם טעם [יראת חטא]. הוא היה אומר כל שיש בידו מדרש ואין בידו הלכות זה גבור ואין מוויין. כל שיש בידו הלכות ואין בידו מדרש חלש ויין בידו. יש בידו זה זה גבור ומוויין. הוא היה אומר הוי זהיר בשאלת